

Василије Ђ. Крестић
ПРИЛОЗИ ЗА СРПСКУ ИСТОРИЈУ

Уредник
Зоран Колунџија

Василије Ђ. Крестић

ПРИЛОЗИ ЗА
СРПСКУ ИСТОРИЈУ

ПРОМЕТЕЈ
Нови Сад

ПРЕДГОВОР

Већи део текстова који се односе на разне теме српске историје деветнаестог и двадесетог века објављен је у едицији мојих изабраних радова. Међутим, због ограниченог простора многе студије, чланке, расправе и прилоге морао сам да изоставим из поменуте едиције. Зато сам одлучио да део радова који су били изостављени, а расути су на разне стране, саберем, објавим у посебној књизи, и на тај начин их учиним доступним ширем кругу заинтересованих читалаца.

Садржај ове књиге тематски је разноврстан. На првом месту ту се налазе моје дневничке забелешке, које обухватају време од 12. октобра 1991. до 18. априла 1994. године. Оне до сада нигде нису штампане, а мислим да садрже податке који су занимљиви и заслужују да буду објављени. Тичу се неких важнијих политичких догађаја и значајнијих личности. Дужан сам да обавестим читаоце да дневничке забелешке које објављујем нису делови неке веће целине. Током своје научне каријере и јавне активности нисам истрајавао у вођењу дневника. Више пута сам започињао да га пишем, али у том послу нисам имао довољно снаге, стрпљења и дисциплине. Време које је обухваћено дневним забелешкама било је богато драматичним и значајним збивањима па ме је присилило да се прихватим пера и да понешто, што ми се чинило да не би смело бити препуштено забораву и забележим.

Два текста, *Србија данас – суочавање са сиварношћу* и *Прилози проблему декапитације српског народа* настали су као беседе, а написани су у виду есеја. Њима сам извршио анализу политичких, економских, друштвених и културних односа у Србији после петооктобарских промена, у време владавине ДОС-а.

Више текстова односи се на САНУ, на стање и односе у њој, на време *Меморандума*, на сам *Меморандум* и на године после *Меморандума*, када је Академија запала у дубоку кризу и не без разлога трпела разложне јавне критике. Неки од текстова који се тичу Академије досад нису били

објављени а део њих штампани су у појединим периодичним публикацијама.

Студија о Јовану Суботићу, познатом српском политичару и књижевнику, саопштена је на научном скупу, одржаном пре више година у Матици српској, који је био посвећен тој значајној личности. Материјали са тог скупа до данас нису публиковани.

У књизи се налази више текстова који се односе на познате и угледне личности као што су: Владимир Јовановић, Тодор Стефановић Виловски, војвода Симо Поповић и бан Зетске бановине Петар Иванишевић. Уз њих уврстио сам и неколико портрета наших историчара: Драгољуба М. Павловића, Јеремије Митровића, Дејана Медаковића и Милорада Екмечића. Текстови о тим личностима настали су у разним поводима, приликом објављивања њихових мемоара, појаве неких њихових књига или значајнијих годишњица. Поред биографија поменутих особа читалац ће се упознати са изворним историографским вредностима и садржајем њихових мемоара, с оценом њиховог научног рада и научног доприноса.

У неколико прилога реч је о хрватско-српским односима, југословенској идеји, о томе какав став према Србима је имао хрватски бан Јосип Јелачић, како је председница Хрватске Колинда Грабар Китаровић испољавала територијалне претензије према Војводини и како се Срби и Србија непрестано изненађују због непријатељског антисрпског понашања Хрватске и Хрвата. Једним од приређених радова заложиио сам се за подизање Српског меморијалног центра, указао сам на значај који би имао такав центар, на разлоге због којих такав центар још немамо и због чега га немамо.

Током вишедеценијског изучавања историје Хрватске, српско-хрватских односа, историје Срба у Хрватској и југословенске идеје упознао сам све токове те историје, па и историје геноцидне идеологије која је настала у Хрватској и довела до геноцида почињеног над Србима у време рата 1941–1945. године. Изучавајући идеју настанка геноцида у хрватском друштву написао сам и објавио о томе једну аналитичко-синтетичку студију, али сам написао и више текстова о томе шта је све, више деценија после рата 1945. године, па и у овом тренутку стајало и стоји на путу изучавања хрватског геноцида, ко је кочио изучавање те теме, коме је сметала, коме и данас смета научна истина о том стравичном злочину, и на који начин је осујећивано изучавање тог иначе веома деликатног питања. Уверен да су ти текстови не само за науку већ и за шири круг читалаца значајни и занимљиви, одлучио сам да и њих, штампаних

по разним публикацијама, објединим и објавим у овој књизи и тиме их отргнем од могућег заборав.

Како је у најновије време постало актуелно питање ненаучне политикантске ревизије српске историје о почињеном геноциду над Србима у Независној Држави Хрватској, посебно према броју убијених Срба, о овом проблему уврстио сам у књигу више текстова. Њима сам указао на чињеницу да они који стоје иза ревизије немају научни задатак, да истински, на основу многих постојећих прворазредних извора, утврђују чињенице, већ да по сваку цену, без доказа, умањују размере геноцида почињеног у време постојања Независне Државе Хрватске. С намером да прикрију тај недвосмислени неморални политички циљ, ревизионисти, махом без научних квалификација, без срама и стида себе приказују као врхунске стручњаке за геноцид, а оне који им се супротстављају проглашавају за дилетанте, аматере и незналице. У поменутих текстовима које објављујем покушао сам да укажем на то како се према овом питању односи држава а како Српска православна црква.

Прилогом о томе да ли је после револуције 1848/49. Војводство Србија и Тамишки Банат постало круновина показао сам да се онедавно у нашој историографији тим питањем манипулише. Неосновано, али тенденциозно, тврди се да је Војводство стекло статус круновине, чиме се жели доказати да постоји континуитет војвођанске самосталности. Због тога што се у нашој јавности све чешће мешају појмови о томе шта је страначки а шта национални програм, овом питању посветио сам посебну пажњу. Истакао сам карактеристике и једног и другог програма и нагласио по чему се они битно разликују.

На крају сваког текста, у посебним напоменама, означио сам да ли је рад досад био објављен или није. Код оних који су били објављени наведени су подаци у којим публикацијама и када су први пут штампани.

Василије Ђ. Крестић

Београд, 16. јануара 2024.

ДНЕВНИЧКЕ ЗАБЕЛЕШКЕ

У холандској амбасади у Паризу
12. октобар 1991.

Као експерт учествовао сам с предводницима Срба из Хрватске (Гораном Хацићем, председником СО Барање, Славоније и Западног Срема, његовим министром Чаславом Оцићем, Миланом Бабићем и Лазаром Маџуром) у разговорима са амбасадором Хенријем Вајненсом, који је био координатор Европске заједнице. Поред мене, такође као експерт, у разговорима је учествовао и академик Коста Михаиловић. Преводацац је била госпођа Илеана Ћосић.

Разговор је почео у 12 сати и 30 минута. Започео га је Вајненс. Он је рекао: одлука о признавању Хрватске ће бити донета после гаранције статуса Срба у Хрватској. У Европској заједници смо одлучили да се Србима да специјални статус. Кључно питање је како да се настави заједнички живот. Неке републике биле би у ближој, чвршћој вези, неке у лабавијој. Надамо се да ће Хрвати прихватити извесну везу кроз царине, у ком смислу на њих вршимо притисак. Вас ће да интересује највише то што се не прихватају промене граница. Ми знамо да су то административне границе и да су Хрвати добили више но што им припада. Међутим, што се тиче Председништва Економске заједнице ми ћемо тражити најбоље решење за Србе. Стога треба да испитамо какву врсту специјалног статуса би требало да имате. Можда би требало да постоји некаква арбитража.

Сада нешто што остаје међу нама. Ми смо условили признање њихове независности признањем нашег специјалног статуса. Они ће за месец дана бити признати без обзира на наше одлуке. Хоћу да вам кажем отворено како ствари стоје, без заобилажења. Радићемо на томе да се за вас нађе најбоље решење са трајним гаранцијама. Ако у томе не успемо Хрватска ће бити призната, рат ће се наставити. Они сматрају да ће лако решити ствари кад се Армија повуче.

Хацић: Европа је против промене граница а у исто време хоће да призна Хрватску.

Вајненс: Границе су неповредиве и са Хрватима о томе нећете постићи споразум. Ако желите да се постигне напредак ми смо само посредници. Међународна заједница ће признати Хрватску. Сигуран сам да ћемо са Хрватима имати великих тешкоћа. Специјални статус Срба требало би искористити. Треба да искористите нашу жељу да вам помогнемо. У ове расправе око специјалног статуса желим да укључим и француске стручњаке за правна питања.

Бабић: Хрвати испољавају болест. После злочина тешко је наћи форму под којом би Срби могли да живе са Хрватима. Земљу треба поделити онако како је и у природи подељена, или самосталне државе или територије са самосталним статусом.

Вајненс: Морате бити државници. Не треба да заборавите прошлост али морамо водити рачуна о будућности.

Сибелс (Вајненсов саветник): У цивилизованом понашању морамо наћи решење.

Крестић: Говорио сам о немогућности заједничког живљења, о разлозима због којих је немогуће живети заједно (геноцидна политика Хрвата са таксативним наводима; Хрвати никако неће Југославију, рушили су прву, руше другу, рушиће и трећу; прву и другу Југославију створили су Срби - трећу намеће Европа. Она ће за то носити и одговорност. Овог пута неће за све бити криви Срби већ они који намећу нову Југославију. Срби рапидно нестају у заједници са Хрватима. Навео сам статистичке податке и разлоге нестајања: тако убрзано нестајање не доживљава ни један народ Европе). И за Хрвате, који хоће независну државу и за Србе најбољи је тотални разлаз. Шта значи „специјални статус“ за Србе? Критерији Европе не могу бити примењени на Србе и Хрвате. Да је у Хрватској било демократије, да није српски народ био изложен новим страхотама, све се могло решити једном широком културном аутономијом. Срби траже потпуни реципроцитет: онолико колико Хрвати остану у Југославији – толико Српске крајине остају у Хрватској. На том принципу можемо преговарати и о свему се договорити.

После овог и оваквог предлога и Вајненс и његов саветник били су збуњени. Ништа конкретно нису одговорили. Успут су доста тога забележили. Уместо одговора на предлог о реципроцитету Вајненс је рекао да му је о геноциду Хрвата доста тога познато.

Разговор је вођен уз ручак, који је трајао до 15 сати и 35 минута. Тада смо шетали вртом који се налази у оквиру Вајненсове резиденције,

једне палате, вероватно из друге половине XVIII века. Вајненс се у врту издвојио са Бабићем и госпођом Илеаном. Том приликом Вајненс је понудио Бабићу неку врсту аутономије коју има Тирол, што је овај енергично одбио.

Од свих присутних, поред поменутих говорио је само Оцић. Он је наводио неке појединости које су имале циљ да укажу да је са Хрватима немогуће живети. Међутим, Оцић је превише темпераментан. Кад говори као да жели свађу, диже глас и температуру и, очигледно није за овакву врсту разговарања и надмудривања.

Мој је утисак да је Вајненс вешт и препреден. Желео је да нам се представи као пријатељ, који хоће да нам помогне, а, уствари, претњом да ће Европа за месец дана признати Словенију и Хрватску хтео је да нам набаци омчу око врата, да од нас извуче што више, како би после лакше прошао са Хрватима, с којима, како је наглашавао, неће бити лако. Очигледно је да Европа не мари за Србе ни онолико колико неки газда брине за пса. Европи је стало да угаси пожар да се он не би проширио и њу захватио па је наша да је најбоље да то учини на рачун Срба. Европа све зна. Познаје наше муке, познаје крволочност Хрвата али садашње и будуће страдање Срба њу не занима. Најружније је то што се Вајненс, и сви остали које он заступа, само привидно позивају на демократију и на цивилизовано решавање питања а до демократије и до цивилизације им је стало колико до лањског снега.

Иначе, занимљиво је то како смо дочекани у Паризу. Према првобитном плану требало је да слетимо на аеродром Бурже. Током лета, ми не знамо зашто, капетан авиона добио је налог да слети на аеродром Орли. Обезбеђење, са саобраћајном пратњом (полицијом) чекало нас је на Буржеу. Због тог неспоразума остали смо у авиону, на Орлију, пуних пола сата. Потом су нас пребацили у један аеродромски салон, у којем смо чекали још толико, док са Буржеа нису дошли по нас. Јурњава кроз Париз подсећала ме је на сцене из криминалистичких филмова. Завијање сирена, упаљена плава светла која трепере и вратоломна брзина уливали су страх од могућег судара на путевима оптерећеним возилима. У улици у којој је Вајненсова резиденција обезбеђење је било невероватно. На почетку и на крају дела улице у којој се налази резиденција, и са једне и са друге стране било је најмање по пет полицијских аутобуса сивомаслинасте боје. Полиција је била распоређена дуж целе улице на врло малом одстојању. У повратку на Орли нисмо ишли истим путем. Вероватно ни то није случајно. Највише чувани били су Бабић и Хаџић. Очигледно је да Холанђани, као домаћини, нису хтели ништа да

препусте случају и да дозволе било какве скандале. Из Париза смо полетели у тачно време које је било предвиђено за повратак, у 18 часова. У Београд смо стигли у 20 часова и 20 минута.

Бабић и Хацић имали су по једног наоружаног пратиоца. Како они нису имали пасоше, све време су остали у авиону. Да су пасоше понели, речено им је да би могли поћи с нама, али без оружја.

Разговори с групом европских амбасадора
Хаг, 17. октобар 1991.

Са српске стране састанку присуствују сви који су са Вајнсом водили разговоре у Паризу. Поред Вајненса присутно је 12 европских амбасадора.

Скуп је отворио Вајненс. Обавестио нас је да су свих 12 амбасадора добили податке о ставовима Срба са претходног париског састанка.

Бабић је изразио наду да ће Европа имати више разумевања за наше ставове. Потом је изразио резерве што скупу присуствује и немачки амбасадор Герд Аренс. Вајненс му је на то одговорио да Аренс није присутан у својству Немачке, већ као председник Комисије за људска права и етничке односе, чији је Аренс координатор. И после тог обавештења Бабић је исказао резерве према представницима Немачке. Поменуо је фашизам, усташе, масовно убијање Срба у Хрватској у Другом светском рату. Њих је убијено толико колико данас има Срба у Хрватској. И то страдање Срба допринело је победи комуниста у Југославији, а за све је крива Немачка.

Вајненс: Имам резерве према Вашем ставу. Немачка је члан Европске заједнице и боље је да оставимо прошлост и да се усредсредимо на будућност.

Бабић: Нас ране из рата још увек веома боле.

Вајненс: То вас добро разумемо.

Бабић: Излаже предлог двеју Крајина: 1. Да буду самосталне у оквиру Југославије. 2. Да се Крајине припоје Србији. 3. Да Крајине буду самосталне, да немају статус републике, али да буду сличне њима. Циљ је да се заштите интереси српског народа, да се искључи свако насиље.

Време је закомпликовало недавно изјашњавање двеју страна у БиХ. Питање Босанске крајине и САО Крајине ће се заједнички морати решавати и зато ће требати пронаћи статус за обе уједињене Крајине.

Ми бисмо да останемо у Југославији под условом да Српске крајине имају самостални статус. Имам мандат владе да вас о томе обавестим. Тра-

жимо за нашу територију слободу и правну, политичку, економску и војну самосталност. Били бисмо сагласни да за то добијемо гаранције Уједињених нација. Претпостављамо федеративно уређење. То је сиже нашег става.

Вајненс: Желим да нагласим да треба да тражимо реално решење. Захвалан сам вам што сте се одлучили за трећу опцију. Не би било прихватаљиво уједињење између САО Крајине и Босанске крајине. За Европску заједницу границе су непроменљиве. Због тога друга опција не долази у обзир. Како вам је главни циљ да се спречи геноцид, сваки наш предлог ићи ће у том правцу. Нисте овог пута рекли али сте истакли прошли пут да желите мирно решење. Нагласили сте да желите федеративни систем. Обраћајући се мени због мог излагања у Паризу о геноциду, рекао је: Свака промена граница значи крвопролиће и нове неправде. Нећу да заборавим ни себе ни вас. Обезбеђење ће морати да буде у оквирима Хрватске. То ће морати да буде у виду аутономије: право на симболе, право на двоструко држављанство, да budete грађани (држављани) Хрватске. **Нико не прихвата промене граница!**

Ви одбацујете двоструко држављанство као неважно а стручњаци сматрају да је то значајно. Сматрали смо да тај специјални статус обухвата посебан образовни систем. Затим сопствену административну структуру, са својом полицијом, својим судством (законодавством). Пошто сте забринути за геноцид, а ми смо забринути да се он не понови, предложили бисмо и међународни надзор. То би биле главне одредбе. Те одредбе би се стриктно пратиле и стриктно би биле поштоване. Наравно, то би био први део споразума. Треба да будемо реални. Очекујемо да везе морају бити најчвршће и да ће постојати царинска унија, да ће се успоставити механизам за клиринг. Очекујемо сарадњу на спољним пословима и у оквиру безбедности. Тешко је очекивати војну сарадњу, али се мора осигурати транспорт, конкуренција, очување природе. Као део тог пакета предложили бисмо пакет других мера. За сваку републику ћемо имати кодекс за људска права. Ту ће се укључити и експерти Европе. Предложили бисмо и установљење савета за законодавну сарадњу, једно парламентарно тело. Све је то засновано на реалности. Желели смо да задовољимо ваша очекивања. Дозволите да будем благ према вама, свиђало се то вама или не, републике ће бити признате у оквиру постојећих граница. Ово признање ће се свакако догодити а све ће бити условљено потписивањем договора. Притисак је све већи да се републике признају. Чак и Французи, који су то досад одбијали, сада нагињу оној већини која је за признавање самосталности. Ви можете тражити више, али то није реално. Стога вас позивам да саопштите

ваше мишљење. Не знам како ће Хрвати на ово реаговати. Могућност притиска на Хрватску се смањује.

Један од присутних амбасадора, који је представљен као први потпредседник, после Вајненсовог излагања је рекао: „Вајненс је с вама био веома отворен и рекао је више но што сам ја очекивао да ће рећи.“

Бабић: Ваше понуде и Ваши предлози су занимљиви, али они нас не могу задовољити. Ми ћемо инсистирати да останемо у држави у којој смо и досад живели, у Југославији. Срби неће прихватити никако да се положај српског народа решава унутар Хрватске.

У време паузе, пре ручка, пришао ми је амбасадор Аренс. Био је погођен и увређен Бабићевим иступом против њега. Убеђивао ме је да је он, као слависта, склон Србима и да им не жели било какво зло. Да је чак спреман да им у свему помогне. Покушао сам тај непријатан спор да ублажим. Правдао сам Бабића тиме да он нема дипломатског такта и шлифа. Да не би требало да схвати да је Бабић насрнуо на његову личност, већ да је само покушао да искаже свој страх од Немачке и Немаца због свега што се Србима десило за време окупације 1941–1945. године.

Разговор је настављен за време службеног ручка. Вајненс је тада понудио Србима у Хрватској неку врсту специјалног статуса. Да не би то у старту одбили, да би показали да смо спремни на разговоре и договоре, покушао сам да затражим да нам у писаној форми доставе шта нуде. Хтео сам да добијемо тај папир и да на следећем састанку одговоримо подробно и добро смишљено с чиме се саглашавамо а шта не прихватамо. Међутим. Бабић је, готово осионо, што преводилац на срећу није преводио, запитао: „Што ће то Вама?“ Одговорио сам му да је реч о преговорима, о дипломатисању, о надмудривању и изнуђивању, да он ништа не бележи а да је тешко поверовати да може све и да упамти, и да мислим да је боље имати све на папиру а не на сваку понуду, ригидно и нефлексибилно, онако ускочки, на све рећи само не. После те непријатне сцене, која се, на срећу десила само међу нама, остала је прикривена, ја се више ни у шта нисам мешао. Схватио сам да је Бабић уображена и болесно амбициозна величина, да је умишљен и неотесан, да сматра да у разговорима може да му буде партнер само лорд Карингтон.

Коста Михаиловић је оштро укорио Бабића због недолечног понашања, питајући га: „Како Ви можете да дезавуишете Крестића?“ После завршених седница ја сам Бабићу без увијања ставио до знања да је међу нама све завршено, да је он мајстор да својим понашањем од највећег пријатеља направи највећег непријатеља и да му ја никад више у свити бити нећу. Другим речима ја сам јасно увидео да Бабићу нико не треба,

да он никога не жели да слуша, да све хоће да ради сам и да мисли да све може и уме да ради сам. Осетио сам и то да он сумња у моје поштене намере, да сумња у С. Милошевића и његову политику према Србима у Хрватској, да он не бирајући средства сулудо хоће што више и дубље у све да увуче Србију, да од ње добије све што му треба а да њу и њене људе не жели баш ни у чему да послуша. Пре овог пута веровао сам да и он, Бабић, и његови Книћани имају у мене поверења, да сам ја и по њиховој вољи ишао на пут као експерт, а не само по жељи С. Милошевића. Када сам увидео да то није тако, да Бабић ни мени не верује, одлучио сам да окренем лист и да се од свега дистанцирам. Тако нешто нисам од Бабића заслужио јер сам му вишеструко помагао. Отишао сам у Книн у време када се тамо још пуцало, када су на све стране биле барикаде. У Книну сам тада држао предавање, дајући Крајишницима историјску основу за њихову борбу. Када су њега у Београду већ прозрели и почели да му окрећу леђа, долазио ми је у кућу заједно с Бором Рашуом. Знао је да седи до 2-3 сата после поноћи чекајући моју подршку и моју интервенцију. Ја сам, наивно верујући да је реч о правом човеку, не увиђајући сву његову настраност и властољубље, упозорио и С. Милошевића да га разуври да Србија неће Србе у Хрватској оставити на цедилу, да их неће издати, чега се Бабић прибојавао. То моје упозорење Милошевићу изрекао сам у телефонском разговору на дан уочи његовог пута у Москву на састанак с Горбачовим. На то ми је Милошевић, готово крикнувши, одговорио: „Ма каква издаја, зар нам још и то треба!“ Обећао је да ће с Бабићем разговарати и да ће све неспоразуме с њим изгладити. Да ли се то десило или није, ја не знам, јер нити сам с Милошевићем нити с Бабићем имао додире после повратка из Хага.

У сваком случају, опасност од неспоразума између Бабића и Милошевића је сасвим могућа. Искрено се бојим, ако неспоразуми међу њима буду жешћи, да њихови људи међусобно и оружјем могу на њих да насрну. Бабићеви људи такву могућност чак и не скривају.

У сваком случају мени је једноставније и лакше без мешања у те несрећне међусрпске односе. Шта ми је потребно да се малтретирам на тим заморним седницама, да летим преко ратишта и стрепим да ли ће нека ракета погодити авион, или од било какве друге неугодности. Амбиције ми нису да улазим у све то из политичких разлога. Чинио сам све у најискренијем патриотском уверењу. Како се Бабић усудио да посумња у мој патриотизам, па и моје поштење, посао с њим за сва времена сам завршио. Одлучио сам да му нигде не помажем, али и да му не штетим. Због тога о свему овоме, иако од многих новинара питан, нисам хтео и нећу да говорим.

Сусрећ са Шешељом
10. и 11. јануар 1992.

На вечери код преводиоца с француског, госпође Наде Бојић, били су Петар Џаџић, Радован Поповић, неки људи из света филма и многи други мени непознати људи. Око 22 сата наишао је Војислав Шешељ. Одмах је био у средишту пажње, утолико пре што је те вечери на телевизији саопштено писмо Слободана Милошевића намењено Милану Бабићу. Писмо је и на мене деловало поразно. Подсећало ме је на време и начин како се Тито обрачунавао са својим непослушним сарадницима и противницима. Није ме изненадило писмо већ тон, који је, по мом уверењу титоистички. У сваком случају, иако сам обрачун очекивао, Милошевићев начин ми није пријао. Схватио сам одмах да ће општој српској ствари нанети штету и да ће део српске јавности, поготово они у Крајинама, осудити Милошевића, да ће Бабић испасти жртва. Очигледно је да је Милошевић писмом желео да се прикаже пред светском јавношћу као миротворац а Бабића да представи као јастреба. Милошевић је одлучио да у српској средини учини оно што је Туђман учинио у Хрватској с Парагом. Нисам сигуран да је тај Милошевићев поступак изведен срећно. Плашим се раскола и био бих срећнији да је уложио више напора да ту книнску умишљену величину приведе реду, да је потражио начине да умири Србе у Крајинама и убеди их да их неће препустити усташком ножу. Њихов страх је разумљив и оправдан, а писмо ће их, без сумње, још више узнемирити.

Дошавши на вечеру, Шешељ је одмах, преко колена, осудио Милошевића и нагласио да ће сутрадан, на конференцији за штампу, дати подршку Бабићу а да ће осудити Милошевића. Упустио сам се с њим у малу и краћу расправу. У старту сам му рекао да ме у основи не занимају ни Милошевић ни Бабић, да ми је пре свега и изнад свега стало до Срба и до српске ствари, да осуђујем и једног и другог и да се не бих, да сам на његовом месту, тако олако опредељивао. Упозорио сам га да су својеврсни кривци и Бабић и Милошевић и да ниједан не заслужује подршку, и да бих се уздржао и од осуда, не због њих већ због Срба и српских интереса. Нисам пропустио да нагласим да би и за његову странку и за њега, као њеног предводника, било корисно да се не ставља ни на једну ни на другу страну, већ да им обојици очита лекцију. Шешељ се мало супротстављао, али је брзо напустио вечеру, очигледно зато што су га његови људи, „гориле“, чекале на улици, на релативно ниској температури.

Ми који смо остали по његовом одласку нисмо били начисто како је примио моје најдобронамерније савете. Џаџић је био уверен да ће

ме послушати и да је отишао поколебан. Сутрадан Шешељ је на конференцији за штампу поступио баш онако како сам му саветовао. Није пружио подршку ни Бабићу ни Милошевићу, нити је било којег од њих осудио. Апеловао је на њих да се мире и скренуо им је пажњу да од свађе Срби могу имати само штете. Исте вечери позвао ме је Џацић и задовољно ме питао јесам ли чуо да је моја интервенција уродила плодом. Очигледно претерујући рекао је: „Синоћ смо присуствовали једном историјском чину и видели како настају историјски догађаји.“

Понуда да будем члан Крунској савеји
21. јануар 1992.

Телефоном ме је позвала госпођа Нада Бојић да сутра супруга Бранка и ја дођемо код ње на вечеру. Донела је из Париза француске сиреве. На вечери ће бити и културни аташе Француске амбасаде у Београду. Желео би са мнош да се упозна. Захваљујем јој на позиву и то оправдавам већ заказаном вечером с господином Петром Димитријевићем. Успут, она ме подсећа на догађај са Шешељом, који се тиче сукоба Милошевића и Бабића. Пуно хвали Шешеља и жали се на његову усамљеност, на то да није окружен интелектуалцима већ многим интелектуално и социјално проблематичним особама. Покушава да ме придобије да помогнем Шешељу, да будем његов саветник, јер, ето, он је показао да је спреман да ме послуша.¹

Децидирано сам одбио било какво приклањање било којој странци и наглашавам да никоме нећу одбити помоћ, у виду савета, ако ће то користити мом народу.

У 13 сати и 15 минута имао сам договорен састанак с г. Петром Димитријевићем, богатим пословним човеком из Женеве. Он је син бившег маршала двора за живота краља Александра Карађорђевића. Објашњава ми његове блиске односе с принцем Томиславом, децом кнеза Павла, Александром и Јелисаветом, још од ране младости.

Свестан је силних пропуста које је починио престолонаследник Александар. Зна да се он доста онемогућио, да се окружио људима који не заслужују поверење, али ме пита да ли бих се прихватио да будем члан Крунског савета који би био састављен од паметних и добронамерних људи. Наглашава да је Александар усамљен али да су се у њему пробуди-

¹ Госпођа Бојић је написала и објавила књигу о Шешељу под насловом *Ко стје ви Војиславе Шешељу*, Београд 1992.

ле велике амбиције. Да га пуно подстиче у тим амбицијама жена Катари-на. Да је исто тако амбициозна и Томислављева жена Линда, да је међу њима најинтелигентнији Павлов син Александар.

Уз пуно критичких замерки на понашање престолонаследника Александра, на то што је честитао Кучану и Туђману изборну победу, што је давао интервјуе који му не служе на част и нимало га не препоручују, што је честитао нову годину и једном Ругови, што је дозволио да га страначки прваци увуку у њихове борбе, што се окупио многим сумњивим личностима, на пример што му је секретарица сестра доцента Ивана Ђурића, што је упркос савета да не дође у земљу дошао итд. нагласио сам да мислим да се Александар као претендент онемогућио, да је потрошио кредибилитет који је мудријим понашањем морао сачувати. Замерио сам му и то што је упркос мом савету који сам му дао на Видовдан 1991. године у Суру (Швајцарска) да у овако тешком политичком, националном и државном тренутку не отвара питање монархије, он је то питање отворио. Све то скупа ми не дозвољава да се укључујем у један озбиљан и одговоран посао. Једноставно, рекао сам, сматрам да је Александар показао да није дорастао да стане на чело земље и да мора много да учини, ако је то у стању, да се препоручи српском народу и Србији да би га они прихватили. Те препоруке не могу бити попут оних кандидата за народне посланике, већ конкретни учинци. Рецимо на пољу неке успешне привредне акције која би Србији у овом тренутку добро дошла. Тако сам отклонио ову понуду уверен да никакав Крунски савет неће помоћи човеку који нити је спреман, нити способан да се нађе на челу државе. Набацио сам и то да би, можда било боље да се мали Петар припреми за наследника а отац да демисионира. Господину Димитријевићу ова идеја није била страна, али, знајући Александра и његове амбиције, сумња да је тако нешто могуће.

О влади Драгићина Зеленовића
26. јануар 1992.

Загражио је пријем г. Алимпић, професор Новосадског универзитета. Позвао се на проф. др Радована Попова, мог пријатеља из Мокрина. Представио се као стручњак за изградњу силоса и разних других објеката, које је подигао широм Војводине. Нагласио је да је пре но што је Зеленовић постао политичар са њим био у добрим односима. Од кад је овај ушао у политику са њим је намерно прекинуо односе. Сада, кад је Зеленовић престао да се бави политиком поново је са њим успоставио

односе. Сматра да Зеленовић није непоштен али да политици није до-
растао, да је у њу ушао потпуно неспреман. Сам признаје, по речима
професора Алимпића, „да се тешко зај... бо“ што је ушао у политику.

Алимпићу је Зеленовић признао да му је читаву владу саставио Ми-
лошевић, да он никога од чланова владе није познавао осим професора
Димитрија Димитријевића, министра образовања. Према томе, он је
фиктивни мандатар и председник а Милошевић свемоћни наредбода-
вац. Зеленовић је прихватио такав однос и за то му нико није крив.

Алимпић ми је испричао и како је дошло до пада (оставке) Зелено-
вићеве владе. Он је и иначе био zasiћен политиком. Међутим, кад је
потпредседник Кошутих изјавио да су комунисти нанели Србима више
штете него фашисти, Милошевић је тражио од Зеленовића да га се осло-
боди. Пошто овај на то није био спреман морао је да оде. (Кошутих је
мени причао, кад смо путовали за Шабац на промоцију моје књиге, да
га имају на зубу због отвореног напада на армијски врх. Наиме, он је
изјавио „да су Кадијевић и Бровет непоуздани а да је Ацић ограничен.
При таквом врховном штабу српска деца су глинени голубови“. Кошу-
тић је означен као неподесан и зато што је хтео без референдума, једним
законом, да се ослободи петокраке из заставе.)

Прави разлог доласка проф. Алимпића код мене био је тај што је хтео
да ме замоли да где год будем могао пружим подршку Кости Чавошком.
Пошто је мој углед у народу и редовима интелигенције, по речима
Алимпића, поприличан, Чавошком, као исправном, паметном и поште-
ном политичару моја подршка много би значила. Одговорио сам му да
Чавошког ценим као паметног и надареног писца и политичара, да се
лично познајемо и да смо за Српску православну цркву, тј. за Синод,
радили на неким документима. Наговестио сам му, али не знам да ли ме
је добро схватио, да ми се не допада то што се Чавошки повезао с проф.
Николом Милошевићем, којег памтим као ригидног комунисту, који је
сада променио ћурак.

Пријреме за обарање Милошевића
О Ђукановићу и Булајиовићу
30. јануар 1992.

При улазу у САНУ срео сам се с новинаром, уредником културног
додатак *Полишике*, Радованом Поповићем. Рече ми, онако с ногу, како
је Вук Драшковић, пре него што је кренуо на пут за САД, више пута
водио разговоре с Иваном Стамболићем. Та веза, по речима Поповића,

је симптоматична, као што је симптоматично и то да је на пут са Драшковићем у САД отишао и Вучетић, писац фамозне новеле објављене у *Полицији* под насловом *Војко и Савле*. Поповић каже да се опозиција обједињује, да јој је циљ да сруши Милошевића уз помоћ иностранства. Драшковићев кандидат и кандидат опозиције за место председника републике је Војислав Коштуница. У читаву ову игру увучен је, наводно, и Боривоје Петровић, потпредседник Скупштине Србије.

У кућну посету, са супругом, дошла ми је из Титограда Зора Ђурановић, проф. енглеског језика у тамошњој трговачкој школи. Она је иначе из Книна и веома је активна у Удружењу Срба из Хрватске у Црној Гори. На њен позив ишао сам априла 1991. у Титоград да одржим предавање о хрватско-српским односима. Предавање је било успешно. Сала је била препуна, а предавање је у виду филма објављено у *Побједи*.

Као преводилац Ђурановићева је често у прилици да учествује на разним скуповима и да чује многе занимљивости. Не таји да су је раније црногорске власти молиле да им саопшти неке занимљивости које би могле да им користе у заштити „интереса јединства земље“. Сада је ситуација другачија. Земља се распала и о њој нико више не води рачуна. Штавише, Зора тврди, али неће да изнесе и све до краја, да су Мило Ђукановић и Момир Булатовић уплетени у некакве завере и неке мафијашке акције. Каже да о томе има и неспорне податке и доказе.

Да ли су то мистификовања, страховања или истине тешко је рећи. У сваком случају није незанимљиво.

Зора не воли Милана Бабића. Зна о њему више непријатних појединости преко рођене сестре, која је у територијалној одбрани Книна с неким официрским чином. Мисли да је Мартић поштен, али малих знања и мале памети. За Лазара Мацуру вели да је свесно у сенци М. Бабића и да се, у најмању руку, понаша чудно.

Мој њрви сусрећ са С. Милошевићем 31. јануар 1992.

У јеку велике борбе за одстрањење са Филозофског факултета Драга Роксандића повремену подршку добијао сам од проф. др Мирослава Ђорђевића, члана Председништва Србије. Роксандић је развио живу активност у земљи и иностранству да би се приказао као жртва једног бахатог професора, уз то српског националисте и шовинисте. Он је требало да испадне несрећни и угњетени млади асистент југословенског опредељења, којег гања великосрбин академик Крестић. Није било фо-